

Ki gondolta volna, hogy ez lesz a vége?

Semmi magasztosságot nem lehetett érezni, ez totális háború volt. Scott Asheton összehúzta magát a kísértőcin mögött, ami némi védelmet nyújtott a zárótűzzel szemben. A színpad hátulsó részéből tisztán látta a lövedékeket, amint megvillantak a fényben – whiskysüvegek, rumosüvegek, nehéz, fekete pezsgősüvegek, poharak, érmék és égő cigaretták. Helyzeti előnyének és éles szemének hála Scott kiszúrta az időről időre színpadra dobott füves zacskókat is. Ilyenkor intett az őrének, John Cole-nak, aki aztán behajította a cuccot Scott lábdobjába megőrzés céljából. Scott rápillantott Iggyre – énekesére és egykori drogpajtására –, és egyre idegesebb lett amikor észrevette, hogy miután az énekes egy újabb dührohamba hajszolta a tömeget, átjött a dobokhoz, és ott álldogált, amivel még több lövedéket vonzott Scott irányába. Scott azonban nem hibáztatta: Iggy csak egy kicsivel volt nagyobb bajban, mint ő maga.

A Stooges minden tagja a saját belső világába fordult ezen a küzdelmes, kudarcra ítélt fellépésen, 1974. február 9-ének jéghideg éjszakáján a Michigan Palace-ban, egy lepusztult, nyomasztó, húszas évekbeli moziban Detroit belvárosában. Scott Thurston, a zongorista csak nemrég érkezett a zenekarba, de már eljutott oda, hogy tisztelje társait azért az eszement heroizmusért és azért, amit ő a banda szertefoszlott tanyasi álmának vélt, és amibe végül ő is beleringatta magát: talán sikerül összekapni magukat és „bármilyen történjen is”, megszerezni a győzelmet. Ez a szint viszont már... nagyon mélyen volt szerinte. Nézte, ahogy Iggy a tömegbe veti magát, hogy újfent felhergelje őket, és szánalommal vegyes csodálatot érzett. A srác elszántan haladt előre. Az úti cél azonban minden volt, csak nem a siker.

James Williamson, a gitáros, ez a menő nagyfú, aki valaha ugródeszknának tekintette a Stoogest a hírnév felé, ez az érzékeny gengszter, akit a banda tagjai és követői kicsiny táborának nagy része Skullnak (koponyának) csúfolt, igyekezett tartani a dallamot a nagyszerű, félelmetes, csikorgó riffekkel, közben Iggyre nézett, és tekintetéből leginkább gyűlölet sütött. A hollywoodi tervező, Bill Whitten által összeállított bizarr, sci-fi szerelésében James ütősen nézett ki a terem végéből, de közelről látni lehetett, hogy a jelmeze koszos és szakadt. Egy hónappal korábban még James hajtotta előre a zenekart, s így új dalok írására és összepróbálására is kényszerült egyben; pedig esély sem volt rá, hogy találnak majd kiadót, amely bármit is kiadna tőlük. Ekkorra azonban már ő is kezdett kétségbeesni. Az énekeshez hasonlóan ő is egy csődtömeg volt. A Stoogesnak része lehetett néhány kurva jó orgiában, de a tűz lassan kezdett kihunyni. A pszichodráma, amit régen még élvezett is, egyre elviselhetetlenebbé vált. Iggy korábban elárulta Jamest, de ekkor már saját magát sem tudta egyben tartani. Jamesben ennek ellenére fel-felvillant valamiféle szimpátia Iggy iránt, mivel tudta, hogy egykori barátja min ment keresztül.

Ron Asheton teljesen kimerült. Ő élte át a legfájdalmasabb megaláztatásokat, amikor gitárosból lefokozták basszusgitárossá. Elidegenedett a testvérétől, Scotttól, ahogy zenekara énekesétől is, miközben nem adta fel a reményt, hogy a banda, amelynek alapításában neki is része volt, képes lesz az amerikai Stonesként beteljesíteni küldetését. Ellentétben a zenekar tagjainak többségével, akiket lezsibbasztottak a drogok, ő teljesen tisztában volt vele, hogy ennek a turnénak nagyjából annyi értelme volt, mint egy döglött ló korbácsolásának. Az eddigieket akasztófahumorával élte túl: a körülötte lévőket szórakoztatták fapofával tett megjegyzései az énekes és a zenekar kétségbeejtő állapotáról. Meghágott pár csajt, néhányszor jól érezte magát, de a szép időknek búcsút inthetett.

Aztán ott volt Iggy. Az elpusztíthatatlan Iggy, aki bármilyen drogot felporszívózott, amit az orra alá raktak, akit a turnémenedzser az elmúlt hónapok során jó párszor eszméletlen állapotban taszigált fel a színpadra, akit néhány napja laposra vertek a motorosok, de ő visszahívta őket a Michigan Palace-ba egy kis ráadásra. Fizikálisan és pszichésen sérültnak látszott – saját magának és a környezetének köszönhetően –, és néha úgy tűnt, életereje és sugárzó szépsége egyaránt felemésződik.

Mostanra a legközelebbi bizalmasai közül legalább egy arra a következtetésre jutott, hogy Iggy valamiféle összeomlason mehetett keresztül, amely visszafordíthatatlan károsodást okozott az idegrendszerében. Az arca felpuffadt, az egykoron amerikai nők tömegeit elbűvölő, megbabonázó kék szemek körül ráncok gyülekeztek. Ma este úgy döntött, hogy felhergeli a motoros közönséget, melynek tagjai – amikor meglátták a fekete balett-trikóban, melyet egy átlátszó, szoknyává alakított kendővel egészített ki – szinte biztosra vették, hogy homokos. Odakiáltotta nekik, hogy a nevetséges szerkó ellenére – vagy talán pont azért – a barátnőik szívesen dugnának vele. Ha az üzenet valakinek nem lett volna elég világos, a következő szám címét – ›Cock in My Pocket‹ – kéjesen artikulálta. Ahogy ott táncolt a színpadon, ruganyosan, balettszerű mozdulatokkal, áradt belőle egyfajta sámáni erő, ami felvillanyozta a tömeget, melynek egyik fele pocsolárészegen, másik fele pedig fölényes megvetéssel nézett a színpad felé, vagy csak egyszerűen elrévedt a quaalude-tól, a Palace-ban akkoriban menőnek számító drogtól. James Williamson gyilkos hangulatú, pszichotikus gitárjátéka könyörtelenül hajtotta előre Iggyt, aki olyan dalokba vágott bele, mint a ›Gimme Danger‹ és az ›I Got Nothing‹, melyeknek legfőbb ihlető ereje a kudarc és számkivetettség érzése volt, s melyeknek írására folyamatos belső kényszert érzett annak ellenére, hogy egyetlen kiadó sem mutatott érdeklődést irántuk. Mostanra a közönség sorából már mindenki – barát és ellenség is – tudta, hogy Iggy egy csődtömeg. Amikor beszólt, hogy „nem érdekel, dobálhattok, amivel csak akartok, én tízezret kaszállok, kicsikéim, úgyhogy a kurva anyátokat”, a közönségből mindenki tisztában volt vele, hogy ez csak üres hengegés. És ha Iggy Pop nem is, de Jim Osterberg, aki létrehozta ezt a megzabolázhatatlan alteregót, szintén tisztában volt vele.

Még korábban azon az estén, a Jimmel folytatott rövid párbeszéde során Michael Tipton, aki azt tervezte, hogy egy orsós magnóval felveszi az aznap esti koncertet, rájött, hogy ez lesz az utolsó Stooges-buli – jó alkalom Iggy számára, hogy játszadozzon, élceldődjön a közönségen és saját kétségbeejtő állapotán. Sok rajongója és ellensége is eljött a Stooges-bulikra, kíváncsian, hogy milyen nevetséges holmit vesz fel aznap este Iggy, élvezni a kötekedést és az esetenkénti összecsapásokat a zenekar és a közönség tagjai között. Olyan nevetséges cirkuszban azonban, amire aznap este került sor, még a zenekarnak sem volt ré-

sze soha. „Én vagyok a legnagyobb!” – üvöltötte Iggy a közönségnek a buli vége felé, miközben tojások repültek a színpadra, és az egyik arcon taláta. Míg a tojások főként Iggyt vették célba, Ron inkább a meggyújtott cigik záporától tartott: félt, hogy kigyullad a haja. Végül egy nehéz pénzérme lőtt ki a fényből, eltalálta őt és kilyukasztotta a fejbőrét. Ron odakapott és az ujjai véresek lettek.

A Stooges környezetében lévők érezték, hogy a cirkusz már nem tarthat sokáig. Natalie Schlossman, a valamikori fanklubjuk szervezője közel négy éve viselte gondját a zenekarnak, ápolta Iggyt, amikor magánkívül volt: gyakran ágyba dugta, és elvette a ruháit, kétségbeesetten remélve, hogy így talán nem fog a szállodafolyosón drogok után kajtani. Ekkorra Natalie már minden lehetséges szexuális kombinációban rányitott a zenekar tagjaira – Jamesre egy véráztatta fürdőszobában két lánnyal, Iggyre három csajjal egy hálószobában, Scottie Thurstonra és Ronra egy szállodaszobában egy csajjal, húsz orgiázó emberre Iggy szobájában – de ő jóindulatú, anyai aggodalommal figyelte ezt, főzött rájuk, és kimosta az egyre koszosabb jelmezeiket. Bármilyen szánalmas állapotban is talált rá Iggyre, Natalie tudta, hogy a színpadon mélyen önmagába fog merülni, hogy valami tiszta és őszinte dolgot találjon. Ekkor azonban már a lányt is zavarta a zenekar körül gőzölgő gyilkos pára, amiért elsősorban James Williamsont hibáztatta. Mindenki számára áldás lenne, ha az egész mielőbb véget érne.

Iggy Tiptonhoz lépett, és megkérdezte tőle, hogy eljátsszák-e a Louie Louie-t. James Williamson húzta a száját az elcsépelet garázsclassikus ötletére, de belecsapott a dal brutálisan egyszerű, háromakkordos riffjébe, a többiek pedig tántorogva követték. Amikor Iggy elüvöltötte magát, hogy „Ki gondolta volna, hogy ez lesz a vége?”, a Stooges idióta infernója felerősödött, és Iggy egy önelégült „basszátok meg”-et eresztett el a közönség felé, majd elkezdte énekelni a szöveg obszcén verzióját, amelyben felelevenítette az énekes-dobos Jimmy Osterberg közel tíz évvel korábbi sztárrá válását. A dal, amely pályafutása kezdetét jelölte, úgy tűnt, most hűen jelképezi annak végét is. 1965-ben ártatlan, tizenöt éves kamaszok dobálták Iggy kedvenc édességeit a színpadra egy idilli nyaraláson, amikor még Michigan leggazdagabb és legműveltebb mágnásaival lógott. Most úgy tűnt, hogy közönségének kulturális ambíciói roncsderbik bámulására korlátozódott. Richard Berry dalának meglehetősen infantilis, disznólkodó szöveggel énekelt és a felis-

merhetetlenségig eltorzított változatát, ezt az idióta detroiti himnuszt egyenesen az ő értelmi szintjükre szabták. „She got a rag on I move above” (Rongy van rajta, megyek feljebb) – énekelte Iggy nyersen, de minden egyes szót tisztán artikulálva, majd a közönségre bandzsított: vajon észrevették-e, hogy a menstruálásra utalt. „It won't be long before I take it off... I feel a rose down in her hair / her ass is black and her tits are bare” („Leveszem gyorsan... fanszörzete rózsasalugas / segge sötét, melle csupasz”).

James Williamson belekezdett egy dühödt, sívító gitárszólóba, de Iggy türtőztette magát, és nem ugrott bele a tömegbe. Már csak néhány perc volt hátra. James hanglavinája átalakult a dal gengszteres riffjének egy felturbózott, tág pupillás szteroidváltozatába, majd a gitáros visszatalált a némileg lassabban lüktető, szaggatott akkordokhoz, és Iggy halkán eldúdolta az utolsó sort. Aztán hirtelen mindennek vége lett, Scottie még leütött egy futamot a pergőjén, Iggy pedig odahajolt a mikrofonhoz: „Hát, ez sem a ti napotok volt, de legközelebb talán majd több szerencsével jártok”, majd eltűnt a színpadról. Ez a legközelebb azonban soha nem jött el.

Ez a szomorú, komikus, szánalmas buli még csak nem is a mélypontja volt a Stooges kudarcokkal sújtott történetének. Ennél nagyobb megaláztatásokat is el kellett olykor viselniük: néha megszegyenülten, vert seregként vonultak le a színpadról. Ezúttal legalább végigjátszhatták a dalaikat. Az énekes küzdőszelleme azonban végleg eltűnt. Mindvégig hű maradt ahhoz a zenéhez, amelyről kitartóan hitte, hogy meg fogja változtatni a világot, azonban az egész most nem tűnt többnek egy nagy rakás szarnál. Másnap reggel telefonált a társainak, és közölte velük, hogy részéről ennyi volt, képtelen tovább csinálni.

Ha tudta volna, hogy mi vár rá, talán ragaszkodott volna a Stoogeshoz, mert köztük legalább jó társaságban érezhette magát, de súlyos megpróbáltatások vártak még rá. Lesüllyedés a hollywoodi alvilágba, melynek lakói keselyűként csapnak le rá, hogy megszerezzék részüket a dögből. Ők majd meggyőzik Iggyt, hogy folytassa a rituális áldozat bemutatását és az önpusztítást. Züllött sztárbarátként fogadják keblükre, hogy aztán majd nyilvánosan gúnyolódjanak szánalmas helyzetén. Végül az énekes a jelek szerint feladta ambícióit, s közölte azon kevesekkel, akik még figyeltek rá, hogy rontás ül rajta és a Stoogeson is. S ebből a helyzetből már nem volt kiút.

Ami ezután következett: zavaros, félig éber lét, elmegyógyintézeti kezelés, majd menedék egy elhagyott garázsban egy hollywoodi férfi prosti társaságában. Utána börtön. Feledés – és sokan gondolták, hogy ő ezt a sorsot érdemelte. Sok barátja fejezte be ezen a ponton zavart, kétségbeesett életét herointúladagolással vagy egyszerű alkoholmérgezéssel, Iggyre viszont egy elátkozott totem sorsa várt; nevetség tárgya lett, a százalmas kudarc iskolapéldája.

Annak ellenére azonban, hogy a kudarcra ítélt énekes mindenki látóköréből kiesett, a Stooges ostoba, hősiességének híre terjedni kezdett. Akadtak néhányan, akik számára ez az utolsó stáció a westernmitológia modern kori újjáélesztését jelentette, öt gengszter rendíthetetlen, poros heroizmusa, akik sorsuk bizonyos fokú ismeretében haladnak a bukás felé. Mások szerint a párhuzamok már-már biblikusak voltak, mivel nem sokkal később egy angol újságíró, Iggy saját Keresztelő Jánosa, úton volt Los Angelesből Párizsba, tarsolyában a Michigan Palace-beli buliról készült szalaggal, egy vallási ereklyével, amelyet hamarosan a hívők kézről kézre adnak egymásnak. A Michael Tipton felvételei alapján készült *Metallic KO* borítóját látva, rajta a homoerotikus atmoszférájú, ezüstös-kékes fotóval, mely Iggyt kiterített Jézusként ábrázolja, akit épp abban a pillanatban emeltek le a keresztről, a fiatal zenerajongók arra jöttek rá, hogy ez a zene egy alapvető üzenetet hordoz. Az oly régóta áhított ellenmérget jelentette a bombasztikus progresszív zene pompájára, annak mézesmázos világára, a country-rock önelégült nyájasságára, az arctalan producerek és sessionzenészek által uralt zenegyárra. Velük szembeállítva Iggy és a Stooges voltak az igazak: heroikusak, bukásra ítélték és túl ütődöttek ahhoz, hogy ezt felismerjék. A frontember szimbólummá vált, az állatiasság és az unott világfájdalom, az energikusság és a letargia jelképévé. Ugyanakkor a saját zenéje iránti elhivatottságé is, amiért majdnem az életével fizetett, sőt még fizethet.

Példája az ifjú rajongókat is arra ösztönözte, hogy találják meg saját hangjukat. Brian James, a Bastard nevű zenekar gitárosa, elindult egy „saját Iggy” nyomában, s útkeresésének eredményeként két alapvető jelentőségű zenekar alakult: a London SS – melynek hamvaiból jött létre a Clash és a Generation X –, illetve a Damned, amely meghirdette az új mozgalom, a punk jelszavát. Ian Curtis, egy ambiciózus manchesteri énekes szintén megvette a lemezt, és lejátszotta barátainak, a később Joy

Division néven híressé vált Warsaw tagjainak. A Joy Division basszusgitárosa egy volt a lelkes sokak közül, akik szerint a *Metallic KO* „egy igazi koncertlemez”, az egyetlen élő album, amely érzékeltetni tudta, hogy milyenek saját, gyorsan elhíresülő bandájának kaotikus fellépései, ahol minden „pengéelen” táncolt. John Lydon és Glen Matlock is hallotta a lemezt, és feldolgozták a Stooges számait saját bandájuk, a Sex Pistols számára. Első New York-i utazásainak egyikén Joe Strummer újra és újra meghallgatta az albumot, s az éjszakát új szerelmével töltötte, belemélyedve a zene hangerejébe és intenzitásába. Még évtizedekkel később is olyanok, mint Anthony Kiedis és Jack White* a Stoogest hallgatva döntöttek e zenei irányvonal követése mellett. A *Metallic KO*-t vagy annak előzményeit hallgatva azért persze nem mindenki alapított zenekart, akik viszont megtették, elegen voltak ahhoz, hogy néhány éven belül egy új közönség által körberajongva ismét a magasba emeljék Iggyt. Újabb hihetetlen csavar egy olyan életben és karrierben, amely mindig rácáfolt az elvárásokra, csúcsaival és mélységeivel egyaránt.

1976-ra Iggy Pop ismét megteremtette maga körül a legyőzhetetlenség auráját, és visszatért a pokol tornácáról, hogy üdvözölje az új, reménykedő rajongók generációját. Azonban amikor ezek a rajongók találkoztak „a világ elfelejtett fiával”, és megdöbbentek, hogy Iggy még él, újabb meglepetés várta őket. Senki nem fogalmazhatna jobban, mint Don Was, a Rolling Stones, Bob Dylan és mások neves producere, aki fiatalon látta a Stoogest és a kilencvenes években segédkezett Iggy karrierjének újjáélesztésében.

„Amikor találkoztam vele, nem hittem a szememnek. Pedig semmi-
ben sem mondtam ellent annak a képnek, amit magamban kialakítottam róla. Csupán azon döbbsentem meg, hogy egy fazon, aki előszeretettel vagdossa magát üvegcserepekkel, ennyire értelmes. Nem azt mondom, hogy túl okos volt ahhoz, hogy ilyesmit csináljon, vagy hogy azok a sztorik nem voltak igazak. Mindenesetre teljesen megdöbbsentem.”

Don meglepettsége érthető, mivel nemcsak Iggy Poppal találkozott, hanem Jim Osterberggel is: egy céltudatos, elbűvölő, karizmatikus sráccal Ann Arborból, aki megalkotta ezt a legendás rock 'n' roll állatot. A legtöbben azok közül, akiket megérintett a személyes találkozás lézer-

* Joe Strummer a Clash gitáros-énekes, Anthony Kiedis az RHCP énekes, Jack White a White Stripes gitáros-énekes

sugárszerű intenzitása, ugyanezt érezték. Jim hangja bársonyos, Jimmy Stewartéra emlékeztet, ahogy spontán bája is: a tökéletes amerikai szimbólum, kedves, élénk, éles eszű és játékos. Lenyűgözően ruganyos testét méltóságteljesen uralja, mint egy macska. A beszélgetés során szóba került Bertolt Brecht és a görög mitológia, az avantgárd és a tajchi, az apollói és a dionüszoszi ideál közötti különbség. Tiszta, kék szemét beszélgetőpartnerére szegezi, már-már zavaróan feszült érdeklődéssel, de néha félénken, kislíusan félrenéz, vagy széles, elégedett mosoly ül ki az arcára, amikor egy felkavaró történet végére ér. Hangja gazdagon árnyalt és előkelően finom; figyelmesen meghallgatja a kérdéseket, röhög a saját, nevetséges fordulatokban gazdag életén, élcelődve mesél a groteszk helyzetekről, amelyekbe behajította magát, kigúnyolja az önpusztításra csábító hangokat, amelyek a fejében szóltak. Ahhoz képest, hogy az egyik legelszántabb, legerőteljesebb előadónak tartják, megdöbbenően és következetesen önkritikus. Azonban soha, egyetlen pillanatig sem sugall mást, mint azt, hogy a zenéje iránti elkötelezettsége kikezdehetetlen és mindenekfelett áll.

Az ember általában kábultan távozik egy ilyen találkozási ponttól, nagy valószínűséggel szeretetet és rajongást, majdnem bizonyosan mély tiszteletet és empátiát érez. Rockzenész kollégái, a közönség találmányra kiválasztott tagjai, lordok és médiamágnások, emberek ezrei beszélnek róla, hogy találkoztak ezzel az elszánt, tehetséges, fékezhetetlen teremtménnyel, egy emberrel, aki alámerült a romlás birodalmába, majd megkérdőjelezhetetlen méltósággal bukkant fel. Mindannyian csodálják és becsülik hihetetlen életének ellentmondásait és iróniáját. Azonban így sem biztos, hogy teljes mértékben felfogják élményeinek magasságait és mélységeit, mivel a szélsőségek számára nincs elég hely a legtöbb ember elméjében.

Kétségtelen, hogy sok zenészt gúnyoltak és támadtak hasonló intenzitással élete során, számosan mutattak közülük Iggyéhez hasonló hajlamot az önpusztításra, s nem kevesen lettek újra hősök évtizedekkel később az új követők hadai számára. Ennek ellenére páratlan az a bensőséges, személyes hang, amelyen Iggy Pop több zenészgenerációhoz is szól, és abban is egyedülálló, ahogy ihletet ad az egymást követő zenei irányzatoknak. Ahogy a Damned tagja, Brian James is kincsként őrzött egy saját példányt a Stooges *Fun House*-ából a hetvenes évek elején, közel két évtizeddel később a nirvanás Kurt Cobain is folyamatosan

a *Raw Power* hallgatta. Naplójában bevallotta, hogy ezt tartotta minden idők legjobb albumának, sőt még egy dalt is írt Iggy tiszteletére. Még később, az új évszázad kezdetén Iggy végül olyan ünnepeket rajongók oldalán jelent meg a fesztiválokon, mint a White Stripes vagy a Red Hot Chili Peppers, és ott ugrált, tombolt és üvöltött a huszonhárom éves rajongók tízezrei előtt. Eközben azok, akik sok-sok évvel korábban felette szerepeltek a plakátokon, és a nyilvánosság előtt a bukásáról beszéltek, manapság egyre csökkenő számú, korosodó rajongók előtt lépnek csak fel.

Iggy Pop minden olyan jellemvonása, amely felháborodást vagy értetlenséget váltott ki egykor – külseje, színpadi viselkedése, mellyel lerombolta az előadó és a közönség közötti korlátokat, zenéjének meggyőző egyszerűsége és szövegeinek vad erkölcsstelensége –, mára a rock és alternatív zene szerves részévé vált. Olyan fordulat ez, amely majdhogynem páratlan a történelemben, ennek ellenére nem lehet egyszerűen tündérmesének nyilvánítani. Nem lehet megfeledezni a fizikai és mentális rombolásról, a kudarcok soráról és az elutasítottságról, amely évtizedeken át jelen volt, még akkor is, amikor Iggy Popot teljességgel rehabilitálták, ő pedig megbékélt teremtőjével, Jim Osterberggel.

Iggy Pop legendáját és zenéjét ma elismerés övezi. A háttérben mégis ott vannak a véget nem érő, zavaros történetek és rejtélyek. Hogy fordulhatott elő, hogy egyszerre imádták és becsmérelték ugyanazt a zenészt? És hogy lehetett ugyanaz az ember ennyire okos és ennyire hülye?